

לכך ברור כי לא תיאות המלוכה השלמה לבשר ודם אלא למלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא (שפת אמת).

יְפָה תַעֲנִית לְחֵלוֹם פֶּאֶשׁ לְנַעֲוֶרֶת וְכוּ' וּבֵיּוֹם - שהרואה חלום שירא ממנו, מעוררים אותו מן השמים לחזור בתשובה, וראוי שיתענה ויחזור בתשובה, ותענית זו יפה לבטל הגזירה לגמרי, שלא ישאר ממנה כלום, כאש ששורפת הנעורת ומכלה אותה עד תום. ודוקא 'בו ביום', שלא נתקררה דעתו ועדיין ירא בליבו מהחלום, ומתוך כך יעשה תשובה שלימה (ריטב"א תענית יב, ב). ומלשון 'פה' משמע שתענית חלום אינה חיוב, אלא רשות (ש"ת הרשב"א א קלב). ויש סוברים שהיא חובה (רמב"ם תעניות א, יב). ואם שגג או נאנס ולא התענה בו ביום, טוב שיתענה למחר, אלא שבאופן זה אין התענית דוחה שבת [כדלהלן] (ריטב"א).

אֶפִּילוּ בַשַּׁבָּת - ואין בכך ביטול עונג שבת, שהתענית שמתענה כדי שתועיל לבטל החלום, עונג היא לו יותר מאכילה (ריטב"א תענית יב, ב; רשב"א ברכות ב, א; טור או"ח רפח). ■ להלכה, יפה תענית לבטל חלום רע כאשר לנעורת, ודוקא בו ביום, ואפילו בשבת (ש"ע או"ח רכ, ב; להרחבה בדני תענית חלום בשבת, ראה ש"ע או"ח רפח ד, ו; ומש"ב שם). ומכל מקום, אינו חובה, אלא רשות (משנ"ב ז, ט). ודוקא כשעושה תשובה, שהתענית כקרבן, שאינו מכפר בלי תשובה (שם, י).

עֵינָא תִּלְתָּא - עגל שנוולד שלישי לאמו שהוא משובח, לפי שהבהמה בקטנותה אינה חזקה עדיין, והולד הראשון והשני אינם בריאים (רש"י). ועוד יש לפרש, שהכוונה לעגל שהגיע שלישי שני ונגמר גידולו, וטעמו משובח ביותר (רש"י עירובין סג, א וסנהדרין סה, ב בפירוש ראשון).

אָמַר לְהוֹ בְּתַעֲנִית יִתְבַּנָּא - ואע"פ שנוכח לא לגלות שהוא בתענית, ואף מותר לשנות מן האמת לשם כך כדי לא להחזיק טובה לעצמו, כיון שהפצירו בו לאכול, הוכרח לספר להם שהוא בתענית (ט"ז או"ח תקסה, ה; מג"א שם, ז). ■ וכן הלכה (משנ"ב שם, יד).

לָוֶה אֶדָם תַּעֲנִיתוּ וּפּוֹרַע - ואף אם קיבל על עצמו להתענות ביום מסויים, יכול לפרוע תעניתו ביום אחר (רשב"א בשם הראב"ד; ריטב"א). ויש סוברים שבאופן זה אינו יכול לפרוע תעניתו ביום אחר וצריך להתענות ביום שקיבל על עצמו (רמב"ם נדרים ד, ט; רשב"א בשם רבותינו הצרפתים; רא"ש). ■ להלכה, המקבל על עצמו להתענות באיזה יום שירצה, יכול ללוות תעניתו ולפרועה ביום אחר, ואם קיבל על עצמו להתענות ביום מסויים, אינו יכול ללוותה (ש"ע או"ח תקסח, ב, וראה שם בהרחבה).

אָמַר לְהוֹ וְכוּ' וְאָמַר רַב יוֹסֵף אֶפִּילוּ בַשַּׁבָּת - האריך להביא את דברי רב יוסף שאפילו בשבת יש להתענות, כדי שלא יאמרו לו שאם יש לפניו סעודת מצוה כסעודה זו שתלמיד חכם שרוי בתוכה, אין צריך להתענות (רא"מ הורב"ן).

חֲבֵרִים שִׁהְיוּ עוֹסְקִין בַּתּוֹרָה מִפְּסִיקִין לְקִרְיַת שְׁמַע - שלגבי מצות תלמוד תורה לא נאמר הכלל שהעוסק במצוה פטור מן המצוה (סוכה כה, א), שעיך הלימוד הוא להביא את האדם לקיום המצוות, ואין נאמר שמחמת הלימוד יתבטל מהן (מאירי לעיל ט, א; ש"ע הרב י"ד תלמוד תורה ד, ג, וראה ביאר נוסף בשיטה להר"ן). ובגדר הדבר יש שביארו, שהעוסק במצוה פטור ממצוה אחרת, מפני שחיוב שתייהן עליו, ואין המצוה שבאה לפניו דוחה את המצוה שעוסק בה, אבל העוסק במצות תלמוד תורה אינו פטור ממצוה אחרת, משום שבשעה שבאה לפניו מצוה אחרת, אינו חייב במצות תלמוד תורה (קהלות יעקב יא, וראה גם קובץ שיעורים ח"ב ט).

שְׁנַאמַר לְרוּמָם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וְלְהַעֲמִיד אֶת חֲרֻבוֹתָיו - וסיום הפסוק הוא 'ולתת לנו גדר ביהודה ובירושלים' - שעל ידי שרוממנו [הגבהנו] את בית הכנסת יותר מבתינו, זכינו שערינו שביהודה יתקיימו (רש"י). ויש מפרשים שהלימוד מהפסוק הוא שכשם שהמרומם את בית אלוקינו מעמיד את חרבותיו, כך מי שאינו מרומם את בית אלוקינו, מחריב את הבתים העומדים כבר (רי"ף), ואף על פי שפסוק זה נאמר על בית המקדש, יש ללמוד ממנו גם לבית הכנסת, שדומה לבית המקדש (ש"ת מהר"ק קסא; וראה חתם סופר שהקשה ש'חרבותיו' נאמר על בית המקדש ולא על בתי העיר).

בְּקַשְׁקוּשֵׁי וְאֶבְרָרִי לִית לָן בָּהּ - בבנינים העשויים לנוי ובמגדלים (רש"י; גליון בדעתו). מפני שאין משתמשים על גגותיהם, והוא הדין בבתי שלנו שגגותיהם משופעים ואין משתמשים על גבם, שמוותר להגביהם יותר מבית הכנסת (רא"ש בשם "א; תוס' ישנים בשם ר"ת). ואם רוב קומת הגג גבוהה מבית הכנסת, אסור, כיון שמשתמשים בעליה שתחתיו (רא"ש). ויש מפרשים, שטעם ההיתר מפני שעשויים לחיזוק העיר ולביצור החומה מפני אויבים (פי' הר"ן על הר"ף; ר"י מלניל; מאירי), ויש שלמדו מכאן, שכל בנין שהגבתהו אינה מפני השררה אלא כדי להרבות ידיים, מותר להגביהו יותר מבית הכנסת (מאירי).

■ להלכה, בית הכנסת צריך שיהיה גבוה יותר מכל בתי העיר. ובתים שאין משתמשים בהם כגון שעשויים לנוי, או גג משופע שאינו עשוי לשימוש, מותר להגביהם יותר מבית הכנסת. ובלבד שמקום הידירים שתחתיו לא יהיה גבוה מבית הכנסת. ויש מקומות שלא נזהרים בכך, כיון שבלאו הכי ישנם בתי עכו"ם שגבוהים מבית הכנסת, ואין היכר לגובהו של בית הכנסת (ש"ע או"ח קג, ב ומשנ"ב ה; ולפירוש נוספים, והמנהג בזמננו, ראה משנ"ב מהר"ד דרשו הע' 18).

אֲנָא עֲבָדִי לְמַתָּא מַחְסֵיא דְלֵא חֲרָבָה - שמנעם מלבנות את בתיהם גבוהים יותר מבית הכנסת (רש"י; ובי" או"ח קנ בשם רבינו ירוחם בדעתו; וראה חתם סופר בש"ע שם, ב, ש'לרש"י אם כבר בנה, לא יציל מהעונש אם ינמיכו). ויש מפרשים, שכפאם להנמיך את בתיהם יותר מבית הכנסת. ומכאן, שאם בנה ביתו גבוה מבית הכנסת, כופים אותו להנמיך (רא"ש בשם יש מפרשים). ויש מפרשים, שציוה להגביה את בית הכנסת (רא"ש בשם רבינו חננאל). ■ להלכה, מי שהגביה את ביתו יותר מבית הכנסת, כופים אותו להשפילו. ואם אחת מקרונות בית הכנסת גבוהה מביתו, כגון שהגביה גגו או שבנה שם עליה, די בכך (ש"ע או"ח קג, ג, ומשנ"ב שם, ח).

תַּחַת חֶבֶר וְלֹא תַחַת תִּלְמִיד חֶקֶם - שקשה להזהר בכבודו ובמוראו, ואם לא יכבדנו, יענש (ע"פ רש"י וריטב"א). ויש מפרשים, מוטב להיות תחת חבר, שיש בו כח להציל מיד הרשעים, ולא תחת תלמיד חכם שאין בו כח להציל מידם (רבינו חננאל, וכו"ז בערוך ערך חבר, ה, והובא במהר"ש"א).

כֹּל רָעָה וְלֹא אִשָּׁה רָעָה - ומכאן, שלפני הנישואין צריך לבדוק היטב את מידותיה ותכונותיה של האשה, שאשה רעה גורמת צער לבעלה כל ימיו (מאירי).

אֵין מִפְּסִיקִים לְכַתֵּב חֻלְלָה שֶׁל רְשׁוֹת - ומכך שלעולם יתפלא אדם לשלומה של מלכות, ואף שיראה במעשיה דברים שלא כהוגן, יהפך בזכותה שרבים מפעלותיה, ואין לעמוד ולהחליט בכוונותיה מבלי להתבונן בהם (מאירי). ויש מפרשים שכוונת הגמרא לומר על רוב התכונות הנצרכות לממשלה מרוב עיסוקיה בכל תחומי ממשלתה, ומכיון שאי אפשר שיהיה כן לבני אנוש,